

Αντιδράσεις στην εξαγωγή αρχαιοτήτων από τη Μικρά Ασία

Η αποδελτίωση των εφημερίδων της Σμύρνης απο-
τελεί σημαντική πηγή για την ανακάλυψη τυχόν
παράπονων ή αντιδράσεων προς τις ανασκαφές Ευρω-
παίων αρχαιολόγων και κυρίως για την «εξαγωγή» αρχαι-
οτήτων στην Ευρώπη.

Το 1869 η «Αμάθεια» δημοσιεύει επιστολή του
δασκάλου στο πλησίον της Πριήνης Κελεμβέσι: «Γράφου-
σιν πρὸς ἡμᾶς ἐκ Κελεμβεσίου, τῆς ἐπαρχίας Σωκίων: Οἱ
εἰς τὰ πλησίον ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Πριήνης ἀπὸ τινος
χρόνου ἐργαζόμενοι Ἕλληνοὶ ἀρχαιολόγοι ἀνακαλύ-
πτουσιν ἀξιόλογα ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Ἐντὸς τοῦ
περιφήμου ναοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς [...] εὐρέθησαν
δύο ἀγάλματα γυναικῶν ἄνευ κεφαλῆς, κεφαλαὶ παίδων,
ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ λεόντων, τινὲς μὲν ἀέριοι, τινὲς
δε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ τὸ ἥττον ἐφθαρμένα. Ἀρχαῖα Ἑλλη-
νικὰ νομίσματα, κιονόκρανα, στήλαι καὶ πλείοι πλάκες
καὶ θραύσματα πλάκων μὲ Ἑλληνικὰ ἐπιγράφας. [...] Ὑπὸ
ἀκατασχέτου ὀρμῆς κινούμενος, δὶς ἢ τρεῖς τῆς ἐβδομά-
δος μετέβαινον καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν μαθητῶν μου εἰς
Πριήνην, ἀπέχουσαν τοῦ Κελεμβεσίου ἡμίσειαν ὥραν, καὶ
θαυμάζοντες ἀνεγράφομεν τὰς ἐπιγράφας. Ἄλλ' ὁ ἐσχά-
τως ἐλθὼν σοφὸς ἀρχαιολόγος κ. Νεύστων μοὶ ἀπηγό-
ρευσε ν' ἀντιγράψω τοῦ λοιποῦ. [...] Παρὰ δε τῶν σκα-
φῶν ἔμαθον ὅτι ἐσχάτως εὐρέθησαν καὶ ἄλλα ἐπιγρα-
φαὶ καὶ κλάσματα ἀγαλμάτων, οἷον χεῖρες, πόδες, κτλ.
Κιβώ-τια πλήρη τῶν τοιούτων ἀποστέλλονται, τίς οἶδε
πού; Δάκρυα δε θαλερὰ πρέπει νὰ καταβρέχωσι τὰς
παρειὰς τοῦ Ἑλληνοῦ, θεωροῦντος τὴν τύχην ταύτην
τῶν περικαλλεστάτων λειψάνων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς
τέχνης» (Αμάθεια, 19/04/1869, φ. 1574).

Το 1875 ο Α.Γ.Π. (Κρήνη-Τσεσμές) γράφει ἄρθρο με
τίτλο «Αἱ ἐν τῇ Μικρασίᾳ ἀρχαιοτήτες»: «ἐκ μαρμάρου
τῶν ἐρείπιων τῆς Μιλήτου». «[...] Τὸ ἄροτρον καὶ ἡ
σκαπάνη τοῦ γεωργοῦ πολλάκις προήγαγον εἰς φῶς ἔργα,
χιλιετηρίδας ὅλας ὑπὸ τὴν γῆν τεθαμμένα. [...] Ἡθέλησα
νὰ ἐπιβλέψω τὰ ὡς ἀνωτέρω εὐρέθησαν κειμήλια. Ἐμαθον
ὅμως μετὰ λύπης ὅτι ταῦτα [...] ἠρπάγησαν ὑπὸ τῶν εὐ-
γενῶν ξένων. Δάκρυα τῶ ὄντι καταβρέχουσι τὰς παρειὰς
τοῦ νέου Ἑλληνοῦ, βλέποντος ὅτι τὴν γῆν ἐκείνην τὴν
ἱεράν ἐν ἣ τὰ ἐρείπια τῆς πατρίδος τοῦ Βίαντος καὶ τῆς
τοῦ Θάλητος [...] ἀνασκάπτουσι καθ' ἐκάστην οἱ ξένοι καὶ
ἱεροσύλως ἀφαρπάζουσιν ἀπὸ τῶν κόλπων αὐτῆς ὅ,τι
τιμαλφές καὶ πολῦτιμον [...]. Ἀπαντῶ ἐκ πεποιθήσεως ὅτι,
παρὰ τοῖς ἡμετέροις οὐ μόνον ἀδύνατον δὲν εἶνε, οὐδέ
δύσκολον καὶ νὰ περιηγηθῶσι τὴν Μικρασιατιδα χώραν
καὶ ἀνασκαφᾶς ἐν αὐτῇ νὰ ἐνεργήσωσιν. [...] Τελευτῶν,
εὐχομαι διαπύρως ἵνα, ὁ ἐν Σμύρνη ἀνατεῖλας τῆς ἀρχαι-
ολογίας καὶ ἀρχαιομαθείας ἀστήρ, φωτίση καὶ οδηγήσῃ
τούς ὁμογενεῖς [...] εἰς τὴν ἐπιλαβὴν ἀνίχνευσιν καὶ διάσω-
σιν τῶν λειψάνων τῆς προγονικῆς ἡμῶν εὐκλείας καὶ
δόξης» (Ἰωνία, 5/4/1875, φύλλο 89).

Το 1880 με αφορμὴ τις ἀνασκαφές στην Πέργαμο καὶ
τη μεταφορά των ἀρχαιοτήτων στο Βερολίνο ο Περγα-
μηνός Χ. Κωνσταντινίδης με μία σειρά ἀρθρων («Περγά-
μου ἄποψις») στην «Νέα Σμύρνη» ἐξαπέλυσε μύδρους
κατὰ των Γερμανῶν ἀνασκαφῶν, ἀλλὰ καὶ «τῆς ὀκνη-

ρίας, τῆς βλακείας καὶ τῆς ἀμάθειας» των λαῶν της
οθωμανικῆς αυτοκρατορίας. Ἐκτός των ἄλλων ἀκολουθεῖ
το συνηθισμένο μοτίβο της οικειοποίησης για τους Ἕλλη-
νες των ευρημάτων («τὰ ὑπὸ τὴν γῆν κεκρυμμένα τῶν
πατέρων σου σεβάσματα», «οἱ πατέρες ἡμῶν ὡς ἱεράν
παρέδωκαν ἡμῖν παρακαταθήκην»).

Ξεπερνώντας ὁμως κατὰ πολὺ ἀντίστοιχες κατηγορίες
κατὰ των ξένων ἀνασκαφῶν καὶ της ἀρπαγῆς των
ἀρχαιοτήτων υιοθετεῖ πρωτότυπη θεωρία, ὅτι οἱ ξένοι δὲν
ἦταν ικανοὶ νὰ κατανοήσουν τὴν ἀξία των «ἀριστουρ-
γημάτων τούτων» καὶ νὰ τα μιμηθῶν γιατί εἶχαν
«ἀνικάνους χεῖρας καὶ νόας καὶ ἀνυπάρκτους φαντα-
σίας». Ἀκόμα πιο ἀκραία εἶναι ἡ παντελῆ ἀπαξίωση του
Ευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ των ἔως τότε καλλιτεχνῶν
καὶ ἐπιστημόνων της Δυτικῆς Ευρώπης με τὴ φράση
«εὐάριθμα καὶ εὐτελεῖ προϊόντα χιλιετοῦς πολιτικοῦ βίου»
σε ἀντιπαραβολὴ «πρὸς τοὺς γίγαντας» τῆς ἀρχαίας
Ἑλλάδας:

«Ἄλλὰ πρὸς τίνα σκοπὸν ποιεῖ ταῦτα ἡ ἀρχαιολογικὴ
ἐταιρία τοῦ Βερολίνου, ὡς καὶ αἱ συνάδελφοι αὐτῆς τῆς
ἄλλης Εὐρώπης; [...] μὴ μένωσι τεθαμμένα ὑπὸ τὴν γῆν
καὶ ἀνωφελῆ τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα, ἀλλὰ καρπῶται
ἐξ αὐτῶν ἡ ἀνθρωπότης. [...] δεινὴν πλάνην πλανῶνται
[...] Ἡ μεταφύτευσις τοῦ δένδρου δὲν εἶναι τόσῳ
εὐκόλος, [...] διὰ τὸ ὅλος ἀνεπίδεκτον τῆς γῆς καὶ τοῦ. Ἡ
ἀπομίμησις τῶν ἀριστουργημάτων τούτων καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς
ὠφέλεια ἀπαιτεῖ ἀριστοτέχνου χεῖρα καὶ νοῦν. Ἀπαιτεῖ
οὐχὶ Εὐρωπαίου ἀλλ' Ἑλληνοῦ ὀξύνοιο καὶ ὀξυδέρκειαν.
[...] Ἀπὸ τούτου δ' ἀφαιρούντα ταῦτα καὶ εἰς ἀνικάνους
χεῖρας καὶ νόας καὶ ἀνυπάρκτους φαντασίας παραδίδοντα
[...] ὅποιαν δύνανται νὰ ἀναμένωσιν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπώ-
τητος ὠφελείαν τὰ σωματεῖα ταῦτα; [...] Ἀντιπαραθέσατε
πάντας τῆς πάσης πολυπληθοῦς Εὐρώπης τοὺς Καῆτεις,¹
τοὺς Λεῖβνίτιους, καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Πηθικογενεῖς
καὶ πηθικομόρφους Δάρβεις,² ὡς καὶ τοὺς Βολταίρους,
τοὺς Πασχάλας,³ τοὺς Πίτοις, τοὺς Σαικοσπήρους, τοὺς
Δάντας, τοὺς Ἀγγέλους καὶ Ραφαήλους, εὐάριθμα καὶ
εὐτελεῖ προϊόντα χιλιετοῦς πολιτικοῦ βίου [...] πρὸς τοὺς
γίγαντας [...] Ζεῦζιδας καὶ Πολυγνώτους [...] καὶ Ὀμή-
ρους, καὶ Πλάτωνα, καὶ Ἀριστοτέλας. [...] οὐ παντός
πλεῖν εἰς Κόρινθον, οὐδέ παντός ἀπομιμείσθαι τὴν
ἑλληνικὴν εὐφυΐαν καὶ καλλιτεχνίαν, [...]».⁴

Σημειώσεις

1. Κάντ.
2. Κάρολος Δαρβίνος
3. Πασκάλ.
4. Νέα Σμύρνη, 21/10/1880, φύλλο 1891, Νέα Σμύρνη, 18/10/1880, φύλλο 1889, Νέα Σμύρνη, 24/10/1880, φύλλο 1894.

Βιβλιογραφία:

Σολομωνίδης Χρ., *Η δημοσιογραφία στη Σμύρνη*, 1959.

Πέτρος Μεχτίδης

Αρχαιολόγος & Συντηρητής Ἔργων Τέχνης
Μουσείο Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ